שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול,(א) דבור אסור הרהור מותר. בשלמא כולהו לחיי אלא שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול מאי היא? כי הא דאמר רב הונא אמר רב ואמרי ליה אמר ר' אבא אמר רב הונא היה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם יכול להניח את רגלו ראשונה קודם שתעקר שניה מותר ואם לאו אסור, מתקיף לה רבא היכי ליעביד ליקף, קמפיש בהילוכא, ליעבר זימנין דמיתווסן מאני מיא ואתי לידי סחיטה אלא בהא כיון דלא אפשר שפיר דמי, אלא כדבעא מיניה ר' מר' ישמעאל בר' יוסי [ג] מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת א"ל וכי בחול מי הותרה שאני אומר *פסיעה גסה נוטלת *אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם, ומהדר ליה בקידושא דבי שמשי. בעא מיניה ר' מר' ישמעאל בר' יוסי מהו לאכול אדמה בשבת א"ל וכי בחול מי הותרה שאני אומר אף בחול אסור מפני שהוא מלקה, *אמר ר' אמי כל האוכל מעפרה של בבל כאילו אוכל מבשר אבותיו וי"א כאילו אוכל שקצים ורמשים דכתיב °וימח את כל היקום וגו' אמר ריש לקיש *למה נקרא שמה שנער שכל מתי מבול ננערו לשם א"ר יוחנן למה נקרא שמה מצולה שכל *מתי מבול נצטללו לשם [וי"א כאילו אוכל] שקצים ורמשים והא ודאי איתמחויי איתמחו אמרי (ב) כיון דמלקי גזרו ביה רבנן, דהא ההוא גברא דאכל *גרגישתא ואכל תחלי וקדחו ליה תחליה בלביה ומית. °ורחצת וסכת ושמת שמלותיך א"ר אלעזר אלו בגדים של שבת, °תן לחכם ויחכם עוד אמר רבי אלעזר זו רות המואביה ושמואל הרמתי: רות דאילו נעמי קאמרה לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך וירדת הגורן ואילו בדידה כתיב ותרד הגורן והדר ותעש ככל אשר צותה חמותה. שמואל דאילו עלי קאמר ליה °שכב והיה אם יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך ואילו בדידי' כתיב ביה ויבא ה' ויתיצב ויקרא כפעם בפעם שמואל שמואל ויאמר שמואל דבר כי שומע עבדך ולא אמר דבר ה'. °ותלך ותבא ותלקט בשדה אמר רבי אלעזר שהלכה ובאת הלכה ובאת עד שמצאה בני אדם המהוגנין לילך עמהם °ויאמר בועז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת וכי דרכו של בועז לשאול בנערה אמר ר' אלעזר דבר חכמה (ג) ראה בה שני שבלין לקטה, שלשה שבלין אינה לקטה, במתניתא תנא דבר צניעות ראה בה: עומדות מעומד, נופלות מיושב. °וכה תדבקין עם נערותי וכי דרכו של בועז לדבק (ד) עם הנשים א"ר אלעזר כיון דחזא °ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה, אמר שרי לאידבוקי בה. °ויאמר לה בועז לעת האוכל גשי הלום א"ר אלעזר רמז רמז לה עתידה מלכות בית דוד לצאת ממך דכתיב ביה הלום שנאמר °ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי אדני ה' ומי ביתי כי הביאתני עד הלום. °וטבלת פתך בחומץ א"ר אלעזר מכאן שהחומץ יפה לשרב ר' שמואל בר נחמני אמר רמז רמז לה עתיד בן לצאת ממך שמעשיו קשין כחומץ ומנו מנשה, °ותשב מצד הקוצרים א"ר אלעזר מצד הקוצרים ולא בתוך הקוצרים רמז רמז לה שעתידה מלכות בית דוד שתתחלק °ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע ותותר אמר רבי אלעזר ותאכל בימי דוד ותשבע בימי שלמה ותותר בימי חזקיה ואיכא דאמרי ותאכל בימי דוד ובימי שלמה ותשבע בימי חזקיה ותותר בימי רבי *דאמר מר אהורייריה דרבי הוה עתיר משבור מלכא. במתניתא תנא ותאכל בעולם הזה ותשבע לימות המשיח ותותר לעתיד לבא: °ותחת כבודו יקד יקוד כיקוד אש *א"ר יוחנן ותחת כבודו ולא כבודו ממש *ר' יוחנן לטעמיה דר' יוחנן קרי למאניה מכבדותי ר"א אומר *ותחת כבודו תחת כבודו ממש ר' שמואל בר נחמני אמר תחת כבודו כשריפת בני אהרן *מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים. א"ר אחא בר אבא אמר רבי יוחנן

מנין

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. פי' בקונטרס כגון מקח וממכר ואין נראה לר"ת דהא כבר נפקא ממצוא חפצך אלא אומר ר"ת כדאמר בויקרא רבה (פ' לד) ר"ש בן יוחי הוה ליה אימא סבתא דהות מישתעיא סגיא אמר לה אימא שבתא הוא שתקה משמע שאין כל כך לדבר בשבת כמו בחול ובירושלמי אמרי' בצערא התירו בשאלת שלום בשבת:

ואפילו

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. כגון מקח וממכר וחשבונות: **הרהור מותר**. להרהר בלבו כך וכך יציאות אני צריך להוציא על שדה זו: **אם יכול להניח רגלו ראשונה**. שעקר מצד זה להניח לצד זה: **קודם שתעקר שניה**. שאין רחבה יותר מכדי פסיעה ורגלו אחת לצד זה ושניה לצד זה: **מותר**. אף לדלג ולעקור את זו קודם שנחה הראשונה: **אסור**. לקפוץ: **ליקף**. למקום שהאמה כלה שם: **ליעבר**. שישים רגלו במים: **זימנין דמיתווסן מאניה**. ישורו במים: **שפיר דמי**. לדלג: **מהו לפסוע פסיעה גסה**. מי עבר משום מעשות דרכיך תורה אור פסיעה גסה יותר מאמה פסיעה בינונית אמה: **קידושא דבי שמשי**. השותה מיין של קידוש בלילי שבתות: **מהו לאכול אדמה**. ארזיל"א בלע"ז מי גזרו בה משום שחיקת סמנים כשאר רפואה או לא: **שהיא מלקה**. מביא לידי חולי: **מבשר אבותיו**. שמתו שם בגולה: שקצים ורמשים הא ודאי אתמחויי אתמחו ולא נעשו עפר: **אלא כיון דמלקי**. גזור בה משום אוכל שקצים ורמשים: **קדחו ליה ספלא**. נקלטו השחלים באדמה וגדלו במעיו ונגע בלבו ומת: **שמלותיך**. וכי ערומה היתה אלא שמלות מיוחדות והייט דשבת: **ותרד הגורן והדר ותעש**. שם סכה ולבשה שמלות נאות שלא יפגעו בה כשהיא מקושטת ויאמרו זונה היא: **שמואל**. שהיתה שכינה קוראה לו מתוך ההיכל ולא היה יודע מי קורא לו וכתיב התם ויבן עלי כי ה' קורא לנער, ויאמר לו לך שכב והיה אם יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך והוא לא רצה להזכיר השם שמא אין זו שכינה: **בני אדם המהוגנין**. שבקוצרים לילך עמהם: **לישאל בנערה**. כל נערות גרואה היה דרכו לישאל מי הן א"כ מסתכל בהן היה: **שני שבלין לקטה**. כשהיא רואה שני שבלין שנפלו מן הקוצרים לוקטתן אבל שלש שוכבות יחד אין לוקטתן דהכי היא מתניתין (פאה פ"ו משנה ה) שני שבלים לקט ג' אינו לקט: **עומדות**. שבלים עומדות שבכח בועז לוקטת מעומד דשכחת קמה נמי הוי שכחה: **נופלות**. אותן שנשרו מן הקוצרים לוקטת מיושב ואינה שחה ליטלן משום צניעות: **רמז רמז לה**. רוח הקדש נזרקה בו: **מצד הקוצרים**. כל הקוצרים הפסיקו בינו לבינה ולא הושיבה בתוכם או אצלו, רוח הקדש נזרקה בו ולרמז שמלכות בית דוד היוצאת משניהם עתידה ליחלק דאילו ישבה בתוכם לא היה זה רמז הפסקה בין שניהם: **ותאכל ותשבע**. לשון עושר הוא דוד שלמה וחזקיה כתיב בהן עושר שהיו מביאים להן כל מלכי ארץ מנחה: **אהורייריה**. ממונה על הסוסים ופרדות שלו: **ותחת כבודו**. איידי דאיירי בקרא בפלוגתא דרבי יוחנן ור"א ורבי שמואל בר נחמני נקטיה להאי הכא: ה"ג רבי יוחנן אומר תחת כבודו ולא כבודו ממש רבי יוחנן לטעמיה דר"י קרי למאניה מכבדותי רא"א תחת כבודו ממש ר' שמואל בר נחמני אומר תחת כבודו כשריפת בני אהרן כו' והכי פירושה בין לרבי יוחנן בין לר"א גופן נשרף אלא רבי יוחנן משמע ליה תחת כבודו כמו תחת רגליו לשון תחתית וכבודו הייט בגדיו וה"ק תחת בגדיהם של חיילותיו של סנחריב יקד יקוד ולא בגדיהם נשרפו ור"א משמע ליה תחת לשון חליפין כמו ישלם תחת השור (שמות כא) משום דר"א לא קרי למאני מכבדותיה לכך ע"כ כבודו הייט גופו וה"ק כבודו ממש ישרף ותחתיו יהא אפר ושריפה כיקוד אש ורבי שמואל משמע ליה תחת כר' יוחנן וכבודו כר"א הלכך קרא כר' יוחנן מידרש ותחת כבודו נשרף ולא כבודו ממש והאי כבודו גופו הוא והלכך כשריפת בני אהרן שריפת נשמה וגוף קיים כדאמרינן בסנהדרין בד' מיתות (ד' נב:):

מנין

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פכ"ד שם הלכה ד סמג שם טוש"ע א"ח סי' שז סעיף א:

כב ב מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע א"ח סי' שו סעיף ח:

כג ג (מיי') סמג שם טוש"ע א"ח סי' שא סעיף ג:

כג [ג] [מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' א]:

כד ד טוש"ע שם סעי' א בהג"ה:

◆

רבינו חננאל

דר' יוחנן איכא לאוקומה להאי בעיא כי ראשתה לר' יוחנן בסנדל שיש לו ד' אזנים וכו' מימרא באזניו החיצונות בלבד דאי מפסקא חדא סמיך על חבירתה והכי קאמר מאי שנא ראשונה דהא קיימא שניה ומקשינן שניה נמי הא מתקנא ראשונה[ודוקא]אי פסקי תרווייהו טהור. וא"ל ר' יוחנן לחזקיה דאמרת לן פנים חדשות באו לכאן כיון דתרווייהו איפסקו בתר דאיטמי ליה אע"ג דהדא חדא איתקנא ההוא [תקנתא] חדש הוא וכמאן דליתיה דמי והכא נמי לענין כל כלי בעלי בתים כיון שנקבן נקבין הרבה עד שהגיע לשיעור הוצאת רמון אע"ג דמיתקני כיון דפנים חדשות אתקינו טהור והכין נמי לענין פרץ אמה וגדרה כו' ואמר חזקיה על ר' יוחנן לית לן בר אינש אלא מלאך הוא אימא דאמר כגון דין בר אינש ומאן דליתיה הכי כבהמה הוא כנגד זה: קיטרי נודות יין ושמן אע"ג דאית ליה ב' אזני שרי ליה להתירן לתרווייהו ולא אמרינן דחד מינייהו בטלה וכן קדירה של תבשיל מותר להתירה ואע"ג דאית ליה שלבא. פי' כגון דדי הכיור שמקלחין מים אע"ג דיכול לאודוקי המרק מן השלבא מותר להתירה: קושרין דלי בפיסקיא. שהוא אבנט מפני שאינו קשר קיימא אבל לא בחבל. אוקימנא בחבל הגרדי ומשום גזירה. ור' יהודה מתיר סבר חבל דגרדי אי קטיר ליה בדלי קשר של עראי הוא ולאורתא שרי ליה מן הדלי משום דבעי ליה למלאכתו. לפי' כיון שאינו קשר של קיימא שרי ולא גזרי חבל דגרדי אטו חבל דעלמא ורמינן עלה [מי גזרי רבנן אטו חבל דגרדי] (אינידגרדי רבנן) הא תנן חבל דלי שנפסק לא היה קושרו אלא עונבו. ר' יהודה אומר כורך עליו פונדא וכו' ולא קא גזרו רבנן עניבה אטו קשירה · ושנינן קשירת חבל הגרדי בחבל דעלמא מיחלף לפיכך גזרינן אבל עניבה בקשירה הכירא רבה היא לפיכך לא גזרינן. לר' יהודה נמי דאסר בעניבה לאו משום דגזר עניבה אטו קשירה אלא משום דסבר עניבה קשירה מעולה היא. והאי דאמרי' בלולב הגזול כו' ובפרק המוצא תפילין דר' יהודה סבר עניבה קשירה מעולה היא הכא עיקרה ודרבא נמי תימא בחבל דגרדי דמתח ביה. דלא קפיד ליה קשר של קיימא: **כלי קיואי הן כלי** אומנות. האורג כגון האבנט והככר שהיריעה תלויה בו מלמעלה והככר שפשוטה עליו מלמטה מותר לטלטלו בשבת אבל העמודים התקועין בארץ אע"פ שכשעוקרן אינו מתכוין לעשות גומא והגומא ממילא קא מתגליא אעפ"כ אסור לטלו בשבת גזירה דילמא אתי לאשווי גומות ואע"ג כי הלפת וצנון הטמונים תחת הגפן אם היו מקצת עלין מגולין ניטלין בשבת ולא גזרינן דילמא אתי לאשווי גומות התם שדה ולא איכפת ליה בגומות לפיכך לא גזרינן אבל בית דקפיד בגומא גזרינן דילמא אתי לאשווי גומות. אדם אחד מקפל כלים מלילי שבת לשבת ובשבת מצפרא לפניא ולשבת אחרת אבל שנים אין מקפלין כלי אחד דהוה ליה כמעשה אומן ואחד נמי אינו מקפל אלא כלים חדשים אבל ישנים לא דקיפולן מחזירן כחדשים ונמצאת כי היא מלאכה וצבועים נמי פאכה (צבועים)[ציבעיה] בדלא מקפלן משום הכי כמלאכה היא חשוב וכי אמרינן שמקפל אדם מתחלת יום שבת לסופו בשאין לו בגדים אחרים להחליף אבל יש לו להחליף אינו מקפל: **דיבור** שאסור בשבת מפורש בפרק שואל אדם מחבירו ודר' זירא אמר רב ואמרינן לה א"ר אבא אמר רב הונא אירחיא לה מודבא והיכא דלא ניחא ליה לאקפי דלא לאפשי הילוכא ולא ניחא ליה למיעבר במיא דלא ליתוסי מאניה ואתי לידי סחיטה קפיץ ליה לאמת המים ושרי אלא אוקימנא שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול אלא כדי [שיניח] ראשונה קודם שתיעקר שניה ולא יהא מנהגו שיהיו פסיעותיו גסות בשבת. פי' רבב כגון קירא והילקוסתא הנודע בבבל הלב ונפטא וזפת וכיוצא בהם:

מסורת הש"ס

[לקמן קנ.]

ברכות מג: תענית י:

[זבחים קנו:]

[שם ע"ש פלוגתא דר"י ור"ל מהופך]

[עי' פרש"י יבמות קו: ונב"מ ד"ה גרגישתא ובפרש"י כתובות פ: ד"ה גרגישתא]

ב"מ פס.

סנהדרין נב.

סנהדרין שם

[ב"ק לא:]

[סנהדרין לד. וע"ש ותוס' לייבם]

[סנהדרין נב:]

◆

הגהות הב"ח

(א) גמרא כדיבורך של חול דבר דבור אסור:

(ב) שם איתמחויי איתמחו אלא כיון:

(ג) שם אמר ר' אליעזר דבר חכמה. נ"ב פירוש דבר הלכה וכן איתא בהדיא בפרק בתרא דף סו ע"ב שלשה דברי חכמה והלכה:

(ד) שם דרכו של בועז (לדבק) תא"מ ונ"ב ס"א לדבר:

רב נסים גאון

ורחצת וסכת ושמת שמלותיך אמר ר' אלעזר אלו כלים של שבת. בגמ' דפיאה גרסי בני מערבא(פרק ח) אמר ר' חנינא צריך אדם שיהא לו שני עיטופין אחד לחול ואחד לשבת מה טעם שנאמר (רות ג) ושמת שמלותיך עליך וכי ערומה היית אלא אלו בגדי שבת כדדרש ר' שמלאי בציבורא בכון חבריא לקיבלוה אמרו ליה ויי לנא כעטיפתנו בחול כך עטיפתנו בשבת אמר להם אעפ"כ אתם צריכין לשנות: **מה שריפת** בני אהרן שריפת נשמה וגוף קיים. משכחת לה בסנהדרין בפרק ד' מיתות (דף נב) תניא אבא יוסי בן (ראזי) [דוסתאי] אומר ב' חוטין של אש יצאו מבית קודש הקדשים ונחלקו לד' ונכנסו ב' בחוטמו של זה וב' בחוטמו של זה ושרפום והכתיב (ויקרא י) ותאכל אותם אותם ולא בגדיהם:

מבנה
שינוי צורת הליכה בשבת

מבנה
'וכי בחול'...
הנהגות שלא רק בשבת אסורים אלא גם בחול אין לעשותם

נושא
האוכל מעפרה של בבל

נושא מבנה
דרשות ר' אלעזר על פסוקים במגילת רות ומה שקשור אליה

מבנה
'רמז רמז לה...'
רמזים שונים בנוגע לרות

נושא
ג' דרכים לדרוש הפסוק 'ותחת כבודו יקד' בענין שריפת חילותיו של סנחריב

(בפסוק) *במקום כתוב 'ויאמר עלי לשמואל לך...'

*בניגוד לבשר אבותיו שנעשו עפר